

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/104950>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

Jos Koldeweij

Een antieke MARS uit de late Middeleeuwen

Een gotisch, verguld bronzen beeld van de klassieke oorlogsgod Mars: het lijkt een *contradictio in terminis*, maar is het niet. Ragfijn geschilderd, voorzien van het ondubbelzinnige opschrift in keurige antieke kapitalen MARS, ontstond dit beeld omstreeks 1441-1443 te Brugge: een gespieerd naakt lichaam, enigszins in contrapost, naar links gewend, de rechterhand laag op de rechterheup en met de linkerhand een rond of ovaal schild voor zich houdend.

Het glanzende Romeinse beeld is midden in een vierkante, vrij stompe gotische toren geplaatst en zichtbaar door een groot open venster. Niet toevallig is dit venster door twee slanke, getorste zuiltjes in drieën gedeeld. De toren is immers het attribuut van de martelares Barbara, en de drieluikige opening die zij in haar gevangenistoren liet aanbrengen, symboliseert de Drieëenheid: Barbara verzaakte haar geloof niet - en werd daarom onthoofd.

Deze heidense godheid werd geschilderd als detail op het paneel dat bekend staat als de "Rothschild-Madonna" en wordt toegeschreven aan Jan van Eyck en zijn werkplaats. Afgebeeld is Maria met Kind, geflankeerd door de heiligen Elisabeth van Hongarije en Barbara, en rechts voor haar, neergeknield in gebed, de kartuizer Jan Vos die door Barbara bij de Madonna wordt geïntroduceerd. De beide vrouwelijke heiligen verwijzen naar de militaire loopbaan van de vrome stichter, die eerder lid van de Duitse Orde was.

De antieke Mars wijst door zijn opmerkelijke aanwezigheid op het minder vredelievende verleden van de vrome stichter. Deze laat-middeleeuwse sculptuur - een buitenbeentje in de Nederlandse laat-gotiek of tóch 'noordelijke Renaissance' - moet door zijn bijzondere verschijning Harry Tummers als beeldhouw-kunsthanaat met grote voorliefde voor de vijftiende en zestiende eeuw wel aanspreken. Bovendien kan de oorlogsgod juist de laatste episode uit zijn academische loopbaan karakteriseren - de kale kartuizer bleef devoot en werd vredelievender; Harry Tummers bleef toegewijd als altijd, maar zijn strijdbaarheid nam alleen maar toe.

New York, The Frick Collection, inv. nr 54.1.161: Jan van Eyck en atelier,
"Maria met Kind, de heiligen Elisabeth en Barbara met de stichter Jan Vos", detail.
Olieverf op paneel, 48,4 x 62,3 cm; Brugge, ca. 1441-1443.